

BİR UYGARLIK ODAĞI OLARAK BAŞKANLIK VE ŞEHİR MECLİSLERİ FİKİR PROJESİ YARIŞMASI'NIN ARDINDAN ZİHNİMDE DOLANAN SORULAR

DÜRRİN SÜER

Resim 1. Yarışma alanı fotoğrafı

Resim 2. Hangar

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 14 Nisan 2023 tarihinde açmış olduğu iki aşamalı ulusal "Bir Uygarlık Odağı Olarak Başkanlık ve Şehir Meclisleri Fikir Projesi Yarışması"nın Kolokyum ve Ödül Töreni 28 Ekim 2023 tarihinde İzmir'de Bıçakçı Han'da gerçekleştirildi. Kolokyumu yönetmek üzere seçilmiş moderatör olarak hem kurum hem jüri hem de katılımcılar ile bir kısmını paylaştığım görüşlerimi genişleterek kamuoyuyla ve sizlerle de paylaşmak istiyorum.

Bir proje elde etme yöntemi olarak yarışmalar, mesleki bilgi ve beceri geliştirmeyi motive eden, yenilikçi fikirlere ortam yaratan, fırsat eşitliği ilkesine dayanan süreçler olması sebebiyle mimar, planıcı ve tasarımcılar tarafından benimsenen, TMMOB Mimarlar Odası tarafından da desteklenen bir yöntemdir. Ayrıca yarışmalar, tartışma ve uzlaşıyla sonuca ulaşılan, şeffaf ve demokratik ortamlar olarak, özellikle kamusal alanların tasarlanmasında, kamu yapılarının elde edilmesinde başvurulması gerekli bir yöntem olarak meslek insanları, meslek örgütleri tarafından ısrarla önerilse de Türkiye'de az sayıda kamusal mekan ve/veya kamu yapısı yarışma yoluyla elde edilmektedir. Bu bağlamda İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yıldönümü ile rastlaşan bir dönemde ulusal ölçekte açtığı "Bir Uygarlık Odağı Olarak Başkanlık ve Şehir Meclisleri Fikir Projesi Yarışması" değerli bir tavır olarak görülmele birlikte zihnimde bıraktığı sorular bu görüş yazısının konusunu oluşturmaktadır.

Yer

Şartnamede yarışmanın yeri, "yıkılmış belediye binasının alanı" olarak tariflenmektedir. Kentin tarihsel ve yönetsel olarak önemli bir odak noktası olan Konak Meydanı'nda (resmi adı Atatürk Meydanı'nda) yer alan proje alanında yarışmanın açılmasından kısa bir süre öncesine kadar İzmir Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası yer almaktaydı. Özdemir Arnas, Altan Akı, Erhan Demirok'un proje müellifleri oldukları, 1966 yılında açılmış mimari proje yarışmasıyla projesi elde edilmiş, 1982 yılında inşası tamamlanarak hizmete açılmış İzmir Büyükşehir Belediye Hizmet Binası, 30 Ekim 2020 Samos depremi sonrasında kurumun yaptırdığı inceleme sonucunda az-orta hasarlı çıkmış, güçlendirilerek kullanılması önerilmişti. Kurum ise bu seçeneği tercih etmeyip, İstanbul Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Enstitüsü tarafından hazırlanan bilimsel raporun referansıyla binanın güçlendirme seçeneğinin teknik yönden ve kamu kaynaklarının verimli kullanımı açısından uygun olmadığı gerekçesiyle binayı yıkma kararı almıştı (27 Kasım 2020 tarihli İBB Başkanı Tunç Soyer'in basın açıklaması).

Yıkıma kadar olan süreçte, TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi başta olmak üzere, çeşitli meslek örgütleri, akademisyenler, DOCOMOMO Türkiye Çalışma Grubu, meslek ortamından bir grup mimar, İzmir Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası'nın içinde bulunduğu ve kent belleğinde

değerli bir yeri olan Konak Atatürk Meydanı'nı tanımlayan ve ölçeğini belirleyen önemli odaklardan biri olduğu, zemin ve üst kotlarda kentliyi kamusal mekana ortak eden boşluk çözümleriyle ve belediye kurumunun varlık sebebi olan "halkla birlikte kente hizmet" anlayışının mekansal temsili olarak kentin diğer kamu yapıları arasında farklılaşan, özel bir yere ve etki-katkı değerine sahip olduğu görüşünü kentsel ve ulusal ölçekte kamuoyu ile sık sık paylaştılar. Desteklediğim bir görüş olarak, yıkım kararının acele alınmış şahsi bir karar olduğunu, yapının korunmasını ve farklı boyutları ile müzakere edilmesini önerdiler. Bu bağlamda TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi binanın güçlendirilerek ve özgün haline getirilerek tekrar kullanıma açılması ve meydana gelen tarih rolünü sürdürmesi amacıyla "Yapısal Boşluğtan Kentle Diyalogu; İzmir Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası" başlıklı Ulusal Öğrenci Mimari Fikir Projesi Yarışması'nı düzenleyerek kamuoyunda ve mimarlık ortamında farkındalık yaratılmasını sağladı (18 Mart 2021). Bu süreçte ise İzmir Büyükşehir Belediyesi, depremde hasar gördüğü için boşaltılan "ana hizmet binasının yıkıldıktan sonra binanın bulunduğu alanın nasıl değerlendirileceğine" dair karar üretmek ve tarih, mimarlık, mühendislik ve şehircilik meslek disiplinlerinin ışığında güvenli, kullanışlı, estetik ve kamu kaynaklarının en verimli şekilde kullanıldığı bir yapı için bir araya gelen -meslek odası temsilcilerinin içinde bulunmadığı-16 kişilik bir danışma

Birincilik Ödülü: 85 Sıra Numaralı Proje: Selim Atak (Ekip Temsilcisi, Mimar Müellif), Rahmi Hızarcıoğlu (İç Mimar Yardımcı), Doğu Ayan (Peyzaj Mimar Yardımcı), Cansen Molva (Mimar Yardımcı).

kurulu oluşturulduğu bilgisini kamuoyuna duyurdu (13 Temmuz 2021). Bunun üzerine Mimarlar Odası İzmir Şubesi binanın yıkımını önlemek amacıyla tescillenmesi için İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na başvurdu (30 Ağustos 2021). Ancak bu çabalar yapının yıkılmasına engel olamadı ve 20 Mayıs 2022'de binanın yıkım sürecinin başladığı bilgisi kurum tarafından kamuoyuna verildi.

Binanın yıkılmasından sonra İzmir Büyükşehir Belediyesi yıkılmış belediye binasının yerinde "İzmir'e, kendi var ettiği ve koruduğu demokrasi uygarlığının bir anıt yapısını kazandırmak" amacıyla Mimari Proje Yarışması açıldığını ilan etti (14 Nisan 2023). Tüm bu süreçte, İzmir kent kimliğinin temsil biçimi olarak sunulan bu yarışmanın, tartışmacı, uzlaşmacı bir ortam olan demokrasi temsil, katılım ve haklar ilkesi bağla-

mında nasıl gündeme getirildiği zihnimde dolanan sorulardan biri... Ayrıca kurum, eş zamanlı olarak açtığı "İzmir Sürdürülebilirlik Merkezi (S-Hub) Mimari Proje Yarışması" şartnamesinde belirtilen "Dünyaya zarar vermeyi durdurmak bir yana, onu onararak bütün varlıklar için adil bir gelecek tasavvurunu nasıl üretebiliriz?" sorusunun cevabını ararken, sahip olduğu modern kültür mirasını onarmak yerine yok etmek için aşırı ısrarlı olması çelişkili bir tavır değil midir?

Program

"Bir Uygarlık Odağı Olarak Başkanlık ve Şehir Meclisleri Fikir Projesi Yarışması" adıyla açılan yarışmanın programı yıkılan binanın hizmet programına karşılık gelmeyecek, yerel yönetimin sadece temsil ve meclis faaliyetlerini kapsamaktadır. Diğer birim faaliyetlerinin ve burada çalışan nüfusunun yeni mekanları konusunda bir bilgi kamuoyu ile henüz paylaşılmamıştır. Deprem sonrasında boşaltılan ve sonrasında yıkılan Hizmet Binası'nın çalışanları ve kullanıcıları Kültürpark alanı içindeki niteliksiz hangarlara yönlendirildiler ve hala burada hizmet vermeye devam etmektedirler.

Bu bağlamda da zihnimde bazı sorular dolanmakta... Örneğin, yaklaşık üç yıldır belediye hizmet faaliyetlerini üstlenen "geçici" hangar mekanları, çalışanlar ve ziyaretçiler için gerekli ve yeterli konfor koşullarını ne kadar sağlamaktadır? Ulusal ölçekte önemli kentlerin başında gelen İzmir kentinin yerel yönetimini bu hangarlar nasıl temsil etmektedir? Bu mekanların geçiciliğinin süresi nedir? Sürenin uzaması durumunda içinde yer aldığı Kültürpark'ın kentsel kimliğinde nasıl bir değişime neden olacaktır?

Yarışma Türü

Yarışma iki aşamalı "fikir projesi" olarak açılmıştır. Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mü-

hendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanatlar Eserleri Yarışmalar Yönetmeliği'ne göre fikir yarışmaları: "Sorun çözmeye yönelik yenilikçi buluşlar, yöntemler, yeni araştırma, planlama, tasarım yaklaşımlarını özendirme amacı ile mühendislik, mimarlık, şehir ve bölge planlama, peyzaj mimarlığı ve kentsel tasarım alanlarında, daha sonraki plan ve proje kademelerine temel olacak fikir, kavram ve yaklaşımların ortaya konulması, temel veri ve programların belirlenmesi" amacı ile açılan yarışmalardır. Bu yarışmalar, daha sonra açılacak başka bir yarışmaya veya uygulamaya yönelik plan, proje çalışmalarına hazırlık niteliğinde de olabilir. Bu yarışma fikir yarışması olarak "iki aşamalı" açılarak mimari projeye altlık oluşturacak çözümleri de beklemektedir. Bu bağlamda zihnimdeki soru ise mimarların özlük haklarına yeterince duyarlılıkla yaklaşmış mıdır?

Sonuç

Hem Türkiye'nin yaşadığı demokrasi macerası hem de yerel demokrasi tarihi içinde özgün ve saygın bir yere sahip olan İzmir'in ikinci yüzyıla demokrasi iddiasını yükselten bir "anıt-yapı/kurum" geliştirerek girmesini sağlayacak projenin elde edileceği yarışmaya 150 proje katılmış, 148 proje jüri tarafından değerlendirmeye alınmış, projeler iki aşamada değerlendirilerek 8 proje derecelendirilmiş, değerlendirme 6 Ekim 2023 tarihinde sonuçlandırılmıştır. 28 Ekim 2023 tarihinde yapılan kolokyumda jüri üyeleri seçim kriterlerini açıklarken, çoğunluğu ödül almış kişilerin oluşturduğu izleyiciler soru ve eleştirilerini jüriye yöneltmişlerdir.

İzleyiciler arasında yer alan Güngör Kaftancı, yarışma konusu olan anıt-yapı temsiliyetinin, 100. kuruluş yılında demokratik yönetim zafiyetini aşamamış bir toplum olarak, uygarlık- demokrasi ilişkisinde aranmasının ironik olduğuna vurgu yaparak, kentsel odak olma değerini taşıyan yer'de bir müze yapısının uygarlık odağının anıt-yapı temsilinde daha uygun olduğu görüşünü savunmuştur.

Yarışmaya katılan projelerdeki genel bir eğilimin, bina ve çevresine bir uygarlık-demokrasi odağı olma niteliğinin belediye meclis mekanının başat bir unsur olarak öne çıkarılmasıyla olduğu söylenebilir. Ayrıca önerilen kütsel ve mekansal kurgularda yıkılan eski yapının referanslarını arayan projeler de yoğunlukla yer almaktadır.

Sonuç olarak yarışmalar, özellikle fikir yarışmaları proje elde etmenin ötesinde tartışma ve uzlaşma ortamı yarattığı için önemli ve değerlidir. Özellikle bu yarışmanın yeri gibi tarihsel bellekte izi olan, temsil özelliği barındıran birçok mekânların üretiminde seçilmişlerin veya atanmışların kişisel tercih ve kararları yerine kamusallığı üreten bu tür sorular ve tartışmalar çok daha değerli ve kalıcı olacaktır.